

Krigsleirer i Norge kartlagt

Oslo (NTB-Per Kollstad): Tyskerne opprettet 709 fangeleire for utenlandske krigsfanger i Norge under 2. verdenskrig. Ved frigjøringen var det om lag 78.000 krigsfanger i Norge. 75.000 av disse var russere.

HD 5/4-97

Dette går fram av en rapport fra prosjektet Norge under okkupasjonen, skrevet av Andrew Bache. Formålet med prosjektet, som er støttet av det offentlige, er å kartlegge deler av hva som skjedde i Norge under krigsårene.

Leirene lå spredt utover hele landet, men det var særlig konsentrasjon i Nordland og Troms. Krigsfangene ble transportert til leirene med båt og tog. Noen kom også til fots. De ankom gjerne om natten eller tidlig på morgenen, slik at sivilbefolkningen ikke skulle få se dem. Til tross for dette ble russerfangene et dagligdags syn for mange nordmenn under krigen.

Det satt også mange jugoslavere og polakker i fangenskap i Norge.

— Fælt syn

Rolf Rønning fra Fåberg i Lillehammer, som i dag er 69 år gammel, så for første gang russerfangene på Jørstadmoen i 1942. Da var han skolegutt.

— Det var et fælt syn. Mange av dem kunne bare subbe seg framover. Vi snek oss ofte bort til gjerdet rundt leiren, og så inn. Det som gjorde sterkest inntrykk var synet av likhauger, forteller Rønning til NTB.

Senere kom han i mer kontakt med fangene.

— Vi fikk fine trefugler og andre ting de laget, i bytte mot mat, sier Rønning.

Leiren på Jørstadmoen var én av hovedleirene til tyskerne. Fangene ble sendt videre derfra til andre leirer i landet. 954 russere ligger begravet på en russisk kirkegård utenfor leiren på Jørstadmoen.

1941

Fangetransportene til Norge startet i 1941. Krigsfangene ble særlig brukt til ulikt anleggsarbeide. Flyplassene på Gardermoen, Sola, Værnes, Banak og Kjevik ble alle i sin tid bygget av folk i krigsfangenskap. Det samme gjelder jernbanestrekningene på Nordlandsbanen fra Mo til Fauske, og flere veier. De bygde også forsvarsanlegg som fortsatt eksisterer.

Krigsfangene fikk hard behandling. Mange av dem døde i Norge, og det var ikke uvanlig at de ble begravd i sementmassene som ble brukt under bygging av forsvarsanlegg. Ifølge historikerne Terje Halvorsen og Knut Einar Eriksen døde om lag 17.000 utlendinger i fangenskap i Norge.

Krigsfangene var de alliertes ansvar da freden kom. Det vanlige var likevel at hjemmestyrkene befridde leirene og overtok vakt-holdet i samarbeid med fangene. Enkelte steder fortsatte tyskerne vakt-holdet noen dager etter 8. mai 1945.

Sympati

I den norske lokalbefolkningen strømmet sympatien mot krigsfangene. Mange nordmenn jobbet dag og natt for å hjelpe, men for mange av fangene kom friheten for sent. Verken mat eller medisiner kunne redde dem fra døden.

Mange fryktet at krigsfangene skulle ta hevn, men det forekom nesten ikke voldshandlinger mellom tyskere og fanger. Mange angivere og torturister blant fangene ble likevel drept.

På overflaten var alt idyll, men mange sovjetrusserne fryktet likevel hva som ville skje når de kom

hjem til Sovjetunionen. Stalin ville ha krigsfangene hjem, og de allierte gjorde som han ville. De vestlige seierherrene ville ikke brødfø krigsfangene. Norske politikere hadde egne grunner til å gå stille i dørene. Sovjetrussiske tropper sto fortsatt på norsk jord, og det var uvisst om Sovjetunionen ville komme med krav på Svalbard.

De fleste russerfangene reiste fra Norge med sang og smil, tiljublet av store folkemengder. Situasjonen skulle raskt bli en annen. En del ble skutt på grensen, og de fleste gikk inn i nytt fangenskap. Eriksen og Halvorsen skriver at norske myndigheter ikke kunne forutse følgene for russerfangene i Norge.

Grafikktekst:

Tyskerne hadde 709 krigsfange- og arbeidsleirer i Norge under 2. verdenskrig. Omlag 78.000 krigsfanger var i Norge ved frigjøringen. Rundt 17.000 av de i hovedsak russiske fangene døde under det brutale fangenskapet. (NTB-grafikk)

RELIGIØSE MØTER

Frikirken. Søndag kl.1100: Gudstjeneste på Børstad ungdomsskole: Eivind Frøen taler. Kirkekaffe. Eget opplegg for barna. Kl. 1700: Gudstjeneste på Løten ungdomsskole. Eivind Frøen taler. Alle er velkommen.

Filadelfia Hamar. Søndag kl. 10.30: Familiemøte. Eli Andreassen taler. Koret synger. Kirkekaffe. Kl. 19.00: Einar Nymoen taler. Tirsdag kl. 19.30: Bønnemøte. Onsdag kl. 19.00: Alphakurs. Velkommen!